

دبیر شورایعالی امنیت ملی مسئولیت مذاکرات را با سه کشور اروپایی و آژانس با هدف عادی‌سازی پرونده هسته‌ای ایران و جلوگیری از ارجاع پرونده هسته‌ای به شورای امنیت سازمان ملل متحد برعهده داشت، در کتاب «امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای» که سال ۱۳۹۰ منتشر کرد، به شدت از برخی واکنش‌های داخلی به مذاکرات انتقاد می‌کند. در بخشی از این کتاب آمده است: «درحالی‌که آمریکا، به‌ویژه بخش افراط‌گرا و مسلط آن، نسبت به روند کار با اروپا و آژانس معترض است و اغلب رسانه‌ها و مطبوعات آن کشور، حاکمیت آمریکا را به دلیل شکست سیاست هسته‌ای در قبال ایران سرزنش می‌کنند، افراد یا گروه‌هایی در داخل نیز اصرار دارند به هر طریق ممکن، روند فعلی را نشانگر روحیه انفعالی مسئولین و تصمیم‌گیرندگان بنمایانند. این گونه بر خورد‌های سیاسی، بدون تردید، برای منافع کشور مضر و مخل امنیت ملی است. متأسفانه این افراد و گروه‌ها، سکوت مسئولین و تصمیم‌گیرندگان و نبود پاسخ قطعی و قاطع به دلیل حساسیت موضوع و احتراز از خدشه به مذاکرات را در حکم صحت و صلاحیت مواضع ناصحیح و مخرب خود تلقی می‌کنند و در باقی ماندن در مسیر انحرافی و اشاعه نظرات مغرضانه و تشویش آذهای عمومی، بیشتر اصرار می‌ورزند.»

▼ عراقچی از نگاه دیگران

ولیسام برنز، دیپلمات کهنه‌کار آمریکایی، نخستین مواجهه‌اش را با عراقچی در مذاکراتی که به توافق برجام منجر شد، در کتاب «مذاکرات پشت پرده»، اینگونه توصیف می‌کند: «ریاست هیئت ایرانی را مجید تخت‌روانچی و عباس عراقچی، معاونان وزیر خارجه برعهده داشتند. آنها نیز به مانند ظریف از دانشگاه‌های غرب فارغ‌التحصیل شده‌بودند. روانچی فارغ‌التحصیل دانشگاه کانزاس بود و عراقچی از دانشگاه کنت انگلیس فارغ‌التحصیل شده‌بود. هر دوی آنها ایرانیانی به شدت وطن‌پرست بودند. به آمریکایی‌ها به دیده شک و تردید می‌نگریستند و در بیان مواضع‌شان سرسرخت و لاجوج بودند. به‌زودی در یافتیم آنها در حل مشکل دیپلماتیک خلاق هستند. در طول ساعت‌ها مذاکره برای یافتن راه حلی عملی، طیف گسترده‌ای از هیجانات را تجربه کردیم. گاهی بر روی میز می‌کوبیدیم یا از اتاق خارج می‌شدیم و حتی گاهی درباره مخصصه‌ای که در آن گرفتار شده‌بودیم، شوخی می‌کردیم. اگر چه اعتماد عنصر گمشده روابط ایران و آمریکا بود، اما من احترام حرفه‌ای فوق‌العاده‌ای برای عراقچی و روانچی قائل بودم. البته معتقد بودم که بیان علنی این احترام ممکن است موجب بالا رفتن جایگاه آنها شود. عراقچی و روانچی، دیپلمات‌هایی حرفه‌ای بودند، نه ایدئولوگ. در عین حال کاملاً به کشورشان متعهد بوده، به انقلاب‌شان افتخار می‌کردند و کاملاً مصمم بودند خود را در چارچوب‌های دیپلماتیک حفظ کنند. اغلب درباره دشواری‌هایی که از داخل ایران با آن مواجه هستند، بسیار محافظه‌کارانه حرف می‌زدند. البته گاهی اوقات نیز می‌گفتند که رهبری عالی دارند که ممکن است بگویند: من که به شما گفته‌بودم.» برنز می‌نویسد: «از همان آغاز مشخص شد فضای گفت‌وگوها در مقایسه با دور قبلی بسیار متفاوت و نویدبخش‌تر است. ما به انگلیسی مذاکره می‌کردیم و هیچ مترجمی در کار نبود.» موضوع حذف مترجم از مذاکرات پس از روی کار آمدن دولت یازدهم و اعزام تیم جدید مذاکره‌کننده، در خاطرات وندی شرمن هم ذکر شده‌است. وندی شرمن، معاون وقت وزیر خارجه ایالات متحده آمریکا در مصاحبه‌ای می‌گوید: «وقتی احمدی‌نژاد رئیس‌جمهور بود و سعید جلیلی ریاست تیم مذاکره‌کننده ایرانی را بر عهده داشت، ایرانی‌ها به زبان فارسی حرف می‌زدند و ما همگی به زبان انگلیسی، در نتیجه مذاکرات از طریق مترجم انجام می‌شد. وقتی رئیس‌جمهور روحانی به این مقام رسید و وزیر خارجه ظریف مدیریت مذاکرات را برعهده گرفت، همه چیز به انگلیسی برگشت. در این دوران کسی که همتای من محسوب می‌شد، عباس عراقچی بود که در تیم قبلی فارسی‌زبان هم حضور داشت، اما کاملاً روان و بی‌نقص انگلیسی صحبت می‌کرد و می‌نوشت.»

▼ درک زمان انعطاف

عباس عراقچی در بخشی از این کتاب توضیح می‌دهد: «یک دیپلمات حرفه‌ای باید بتواند تشخیص دهد که چه زمان، در مقابل چه مسائلی و به چه میزان، باید انعطاف نشان داد و در مقابل چه مسائلی نباید متعطف بود. انعطاف به موقع از سوی بازیگران، امکان به‌بن‌بست رسیدن مذاکره را کاهش می‌دهد. دیپلمات موفق از فرصت‌هایی که در یک لحظه ایجاد می‌شود، استفاده می‌کند و آنها را به امید دستیابی به فرصت‌های بهتر از دست نخواهد داد.» موضوع انعطاف یا پافشاری به‌موقع و بی‌موقع یکی از مسائلی است که در چارچوب مذاکرات ایران و دولت‌های غربی در پرونده هسته‌ای بارها باعث جنجال شده‌است. داستان مشهور اشک ریختن وندی شرمن، معاون وقت وزیر خارجه آمریکا در مقابل سیدعباس عراقچی و مجید تخت‌روانچی مذاکره‌کنندگان ارشد ایرانی و عقب‌نشینی مذاکره‌کنندگان ایرانی از موضع‌شان، یکی از نمونه‌های جنجالی انعطاف مذاکره‌کنندگان ایرانی در گفت‌وگوهایی است که به برجام منتهی شد. ماجرای اشک‌های وندی شرمن در کتاب جدید عراقچی هم مورد توجه قرار گرفته‌است. وندی شرمن این ماجرا را در کتاب خاطراتش با عنوان «نه از روی ترس: درس‌هایی از شجاعت، قدرت و استمرا» نگاشته‌است. ترجمه‌ای از این کتاب با عنوان «بی‌هراس» توسط محمد جمشیدی، عضو پیشین تیم مذاکره‌کننده ایران در دوران

قدرت مذاکره (اصول و قواعد مذاکرات سیاسی و دیپلماتیک)

نویسنده:

سیدعباس عراقچی

مقدمه:

محمد جواد ظریف

انتشارات:

اطلاعات (چاپ اول)

قیمت:

۲۰۰ هزار تومان

ریاست سعید جلیلی، پیش از اینکه بعدها به‌عنوان معاون سیاسی دفتر رئیس‌جمهور در دولت سیزدهم منصوب شود، منتشر شده‌بود. انتقادهای زیادی از تحریف در ترجمه این کتاب مطرح شده‌بود. این بار عراقچی ترجیح داده‌است که بار دیگر ماجرای اشک‌های شرمن را از نو ترجمه کند و در صفحات پایانی کتاب «قدرت مذاکره» قرار دهد. این چندمین بار است که با جنجالی که در مورد این داستان به راه افتاد، عراقچی ترجیح می‌دهد در مورد آن توضیح دهد.

مخالفان تندرو برجام این داستان را که از سوی طرف آمریکایی نقل شده‌است، نشانه‌ای از ضعف مذاکره‌کنندگان ایرانی بر جام تلقی کردند. در برابر سیدعباس عراقچی در بیانیه‌ای که در واکنش به روایت نقل شده در کتاب وندی شرمن منتشر کرد، از اعتماد مخالفان تندرو برجام به روایت دیپلمات آمریکایی انتقاد کرد. عراقچی نوشت: «اگر… حرف شرمن را باور می‌کنید چرا از خودتان سوال نمی‌کنید که دیپلمات جمهوری اسلامی چه بر سر معاون وزیر امور خارجه آمریکا و مذاکره‌کننده ارشد آن کشور آورد که او را به گریه انداخت؟ ادعاهای شرمن برای توجیه گریه کردن خود در هنگام مذاکرات است چون می‌دانست که ما روزی آن را در کتاب خاطرات برجام خواهیم آورد، که آورده‌ایم. اگر فکر می‌کنید تاکتیک بوده آیا حتی یک مورد در تاریخ سراغ دارید که عالی‌رتبه‌ترین دیپلمات آمریکایی برای رسیدن به خواسته‌اش گریه کرده باشد؟ یک مورد دیگر نمونه بیاورید که یک دیپلمات آمریکایی، چه رسد به مذاکره‌کننده ارشد آنها و معاون وزارت امور خارجه‌شان، در مذاکره گریه کرده باشند.» براساس آنچه در کتاب «راز سر به مهر» آمده‌است و بخش‌هایی از آن هم در «قدرت مذاکره» تکرار شده‌است، داستانی که شرمن روایت کرده‌است مربوط به گفت‌وگوها در مورد جزئیات نگارشی بندهای قطعنامه شورای امنیت برای تعلیق قطعنامه‌های پیشین و خروج ایران از ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد بوده‌است. در «راز سر به مهر» آمده‌است: «در طول مذاکرات هر صدایی که کسی بالا برد صدای ما بالاتر رفت اما این نوبت شرمن دیگر طاقت نیاورد. بغض کرد و گریست. سپس گفت: ما راه طولانی آمده‌ایم و شما دارید سر یک مسئله بی‌ارزش نگارشی همه چیز را خراب می‌کنی. گفتیم ولی این یک نکته کوچک است، شرمن گفت: مشکل ما این گردیدان‌های مدام شما است. در میان گریه گفت شما همیشه بیشتر می‌خواهید. راست می‌گفت، او بیش از آنچه فکر می‌کرد کوتاه آمده بود و اکنون مستأصل شده بود. موضوع مورد بحث اهمیت چندانی نداشت، یک راه‌حل میانه‌پیشنهاد کردم و او هم سریع پذیرفت و جلو رفتیم.» در هر صورت در این روایت‌ها هم عراقچی انعطاف ایران در مقابل مذاکره‌کنندگان را تکذیب‌نمی‌کند.

این روایت در برابر چندین روایت از گفت‌وگوهای پیش و پس از مذاکره‌کنندگان همکار عراقچی قرار می‌گیرد که روایت شده به دلیل عدم آمادگی برای انعطاف به‌موقع، مذاکرات را به بن‌بست کشانده‌اند. از جمله این روایت‌ها، قصه مذاکرات احیای برجام در دولت سیزدهم است که برای نشان دادن تغییر سیاست دولت جدید «مذاکرات رفع تحریم‌ها» نام گرفته‌بود. براساس گزارش‌های منتشرشده توسط رسانه‌ها، دست‌کم دو بار، یک بار در روزهای پایانی سال ۱۴۰۰ و یک بار در شهریور ۱۴۰۱، به این دلیل که مذاکره‌کنندگان ایرانی نتوانسته‌اند در مورد جزئیات پیش‌نویس توافق احیای برجام به جمع‌بندی

یکشنبه ۲۰ خرداد ۱۴۰۳
سال سوم • شماره ۵۲۵
www.hammihanonline.ir

برسند، مذاکرات به بن‌بست خورده‌است و پرونده احیای برجام به محاق رفت و مذاکرات کاملاً از هم پاشید.

▼ مذاکره سیاسی از نگاه عراقچی

سیدعباس عراقچی در جای جای کتاب، مفهوم مذاکره سیاسی را از جنبه‌های مختلف توصیف می‌کند. عراقچی می‌نویسد: «مذاکره در حقیقت به معنای بده‌بستان است، باید چیزی بدهید تا چیزی به دست بیاورید. این گونه نیست که در روند مذاکرات یک طرف تنها امتیاز بدهد و دیگری مدام امتیاز بگیرد، بلکه روندی متقابل است. اگر در مذاکراتی امتیازدهی یک‌طرفه شکل بگیرد، نام آن دیگر مذاکره نیست، بلکه تسلیم یک طرف در مقابل طرف مقابل است… مذاکره سیاسی، گفت‌وگویی میان دولت‌ها و در واقع نمایندگان رسمی آنها، برای رسیدن به اهداف مشخص، در فرآیندی از بده‌بستان‌هاست که می‌تواند موجب حل اختلاف، رفع چالش، برقراری مجدد تعاملات عادی دیپلماتیک، توزیع مسئولیت و هزینه در مقابله با یک بحران، و در نهایت تنظیم روابط شود.»

اما چه ضرورتی برای مذاکره کردن وجود دارد؟ سیدعباس عراقچی می‌نویسد: «مذاکره سیاسی آنگاه ضرورت پیدا می‌کند که اختلاف و یا مشکلی میان دو یا چند بازیگر مانع از دستیابی آنها به اهداف مشخص شود، و آنگاه [مذاکره سیاسی] آغاز می‌شود که هزینه عدم مذاکره از هزینه مذاکره بیشتر باشد. مذاکره سیاسی نیز همچون هر مذاکره دیگری، مسیر سهل‌الوصول‌تر، کم‌هزینه‌تر و کم‌خطرتر برای رسیدن به اهداف مشخص به شمار می‌رود؛ گاهی هم تنها مسیر است و هیچ جایگزینی ندارد.»

عراقچی در گفتار دوم، انواع مذاکره را برمی‌شمارد. به‌نوشته عراقچی انواع مذاکرات عبارت‌اند از: مذاکره برای همکاری، مذاکره برای حل اختلاف، مذاکره برای مدیریت اختلاف، مذاکره برای مقابله با فشارهای داخلی و خارجی، مذاکره برای پیشگیری، مذاکره برای میانجیگری و نهایتاً مذاکره برای مذاکره. تقسیم‌بندی دیگر مذاکرات به‌نوشته عراقچی براساس شکل و ترکیب است. انواع مذاکره براساس شکل و ترکیب به این شرح است: مذاکره دو جانبه یا چندجانبه، مذاکرات رسمی، نیمه‌رسمی و غیررسمی، مذاکره مستقیم و غیرمستقیم و مذاکره محرمانه، نیمه‌محرمانه و غیرمحرمانه.

در گفتار سوم عراقچی در مورد مفهوم اثر قدرت ملی در مذاکره سیاسی توضیح می‌دهد و مؤلفه‌های قدرت ملی را که می‌تواند در توفیق مذاکره‌کنندگان اثرگذار باشد، برمی‌شمارد. در این گفتار عراقچی به صورت موردی پرونده مذاکرات هسته‌ای ایران و ۶ قدرت جهانی را بررسی می‌کند و مؤلفه‌هایی را که در قدرت ایران در مذاکرات هسته‌ای اثرگذار بودند، از جمله توانایی دفاعی، توانایی مقابله با تحریم، توانایی علمی، توانایی دیپلماتیک و ایمان و جوهر ایمانی را برمی‌شمارد. گفتار چهار فنون و مراحل مذاکره سیاسی و الزامات آن، به منزله کتابچه راهنمایی برای مذاکره‌کنندگان براساس تجربه عملی عراقچی در طول ۳۳ سال فعالیت دیپلماتیکش است. در گفتار پنجم با عنوان مذاکره‌کننده-دیپلمات، عراقچی در مورد ویژگی‌های فردی مذاکره‌کنندگان و مهارت‌های ضروری برای یک دیپلمات موفق می‌نویسد. دست آخر در گفتار کوتاه ششم، عراقچی به شیوه ایرانی‌چانه‌زنی مستمر می‌پردازد و با ذکر یکی دو خاطره، این نوع خاص مذاکره را تشریح می‌کند.

دیپلمات‌ها

قطع شریان‌های حیاتی اسرائیل

علی باقری، سرپرست وزارت امور خارجه ایران دیروز در نشست فوق‌العاده گروه دی ۸ در استانبول گفت: قطع شریان‌های حیاتی رژیم صهیونیستی و قطع روابط سیاسی و اقتصادی و تحریم نفت، انرژی و کالاهای رژیم صهیونیستی گامی لازم و بدیهی در برابر اقدامات تجاوزکارانه این رژیم در کشتار و تخریب گسترده در نوار غزه است. علی باقری، سرپرست وزارت امور خارجه دیروز ۱۹ خرداد در نشست فوق‌العاده شورای وزیران گروه دی ۸ در استانبول طی سخنانی یاد رئیس‌جمهور فقید، آیت‌الله رئیسی و وزیر خارجه فقید، حسین امیرعبداللهیان که در هشت ماه گذشته نقش بارزی در تلاش‌ها و ریزش‌های کشورهای اسلامی در جهت حمایت و پشتیبانی جمعی کشورهای اسلامی از ملت فلسطین در قبال نسل‌کشی و کشتار رژیم صهیونیستی علیه ملت مظلوم و مقتدر غزه ایفا کردند، گرامی داشت. وی افزود: پس از هشت ماه حملات رژیم صهیونیستی، کم‌اگان با بی‌عملی جامعه بین‌المللی در پایان دادن به این جنایات بی‌سابقه مواجه هستیم. وضعیت جاری در گذرگاه رفع نفع جهان را در آستانه یک فاجعه انسانی دیگر قرار داده است. این دیپلمات ارشد ایرانی بیان کرد: جمهوری اسلامی ایران معتقد است باید تمام تمرکز و ظرفیت‌های کشورهای اسلامی و کشورهای عضو سازمان دی ۸ در این جهت هدایت شود. باقری افزود: قطع شریان‌های حیاتی رژیم صهیونیستی و قطع روابط سیاسی و اقتصادی و تحریم نفت، انرژی و کالاهای رژیم صهیونیستی گامی لازم و بدیهی در برابر اقدامات تجاوزکارانه این رژیم در کشتار و تخریب گسترده در نوار غزه است. وی گفت: شناسایی حق شناخته‌شده ملت فلسطین و مقاومت مشروح این ملت در برابر تجاوز و اشغال براساس اصول حقوق حقوق بین‌الملل، شناسایی رژیم اسرائیل به‌عنوان رژیمی تروریستی و ایجاد یک مأموریت ویژه بین‌المللی برای رسیدگی به جنایت اسرائیل نزد محاکم بین‌المللی از جمله سایر اقدامات مؤثر کشورهای عضو در این مقطع حساس است. سرپرست وزارت خارجه اضافه کرد: رای اخیر دیوان بین‌المللی دادگستری در خصوص منطقه فح که ناظر بر سه محور اساسی «توقف حمله»، «عدم ممانعت از ورود کمک‌های بشردوستانه» و «تشکیل کمیته حقیقت‌یاب بین‌المللی» است می‌تواند مبنای قرار گیرد.

نگرانی همسایگان افغانستان تروریسم است

حسن کاظمی قمی پس از برگزاری دومین نشست گروه تماس منطقه‌ای برای افغانستان گفت: «نشست گروه تماس منطقه‌ای امروز [شنبه] در تهران با حضور ۴ کشور از کشورهای منطقه و همسایه افغانستان شامل ایران، پاکستان، روسیه و چین با موضوع محوری افغانستان برگزار شد. کاظمی قمی تصریح کرد: «یکی از مسائل مورد بحث امروز کشورهای همسایه این است که باید حمایت خود را از مردم افغانستان ادامه دهند، شرایط مردم افغانستان سخت است و با مشکلات زیادی مواجه هستند بخش عمده این‌چالش‌ها برگرفته از دوران اشغالگری است.» وی ادامه داد: «یکی از نگرانی‌هایی که مطرح شد مسئله تروریسم بود که موضوعی است که هم مردم افغانستان و هم کشورهای همسایه و منطقه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. شاهد اقدامات تروریستی در مسکو، قندهار یا اتباع چینی در پاکستان یا حوادث تروریستی داخل کشور در سیستان و بلوچستان بودیم، این‌نشان می‌دهد مسئله تروریسم مورد توجه اشغالگران دیروز است و امروز تلاش می‌کنند بی‌ثبات‌سازی را تسری دهند.» نماینده ویژه رئیس‌جمهور در امور افغانستان افزود: «بر این اساس گفتمان امروز با هم‌تایان در تهران در مسائل مربوط به تروریسم، کمک به امنیت و مرزها بود و اینکه فضایی به وجود آید که برای مهاجرینی که نزدیک به ۳۰ درصد از مردم افغانستان را تشکیل می‌دهند چاره‌اندیشی شود.» کاظمی قمی همچنین در پاسخ به سوالی در مورد حقیله ایران از هیرمند تأکید کرد: «در سال آبی جاری در چارچوب معاهده ۱۳۵۱ هجری شمسی تا به امروز نیمی از حقیله ملت ایران در چارچوب این معاهده محقق شده است.»